

Velká strategie (grand strategy) je vhodně koordinované používání všech mocenských prostředků státu k prosazování jeho zájmů, což je náročným duchovním a tvůrčím úkolem. Musí splňovat tato kritéria:

- ❑ musí jí předcházet **představa** (vize) toho, jakou úlohu bude stát hrát za dvacet až třicet roků,
- ❑ musí jasně definovat vlastní **státní zájmy**,
- ❑ musí respektovat faktory, které brání v prosazování vlastních zájmů,
- ❑ musí popisovat cestu k úspěchu a respektovat akce a protiakce,
- ❑ musí uvádět spojence, kteří mohou být nápomocní při prosazování vlastních zájmů,
- ❑ musí tvořit rámec pro dílčí strategie sestavené podle jasných politických pravidel.

Definici doplňuje tato charakteristika:

- ❑ velká strategie je přípravou a přímým nebo nepřímým použitím všech prostředků státu nebo aliance k dosažení cílů státu nebo aliance v míru, za krize nebo za konfliktu ve stanovené kalkulaci prostor-čas-moc,
- ❑ politika k tomu musí definovat cíle a poskytnout prostředky při stanovení priorit a posouzení rizika,
- ❑ cíle a prostředky musejí být kompatibilní a odpovídat kalkulaci prostor-čas-moc.

Heslovitě je velká strategie vyjádřena takto:

- ❑ plán, podle něhož se dosáhne definovaného cíle určitými prostředky,
- ❑ vzor jednání pro určité časové období a pro postoj během dlouhodobého plánovacího horizontu,
- ❑ perspektiva, představa, zaměření: jsou stanoveny cíle zahrnující volnost pro ukládání úkolů,
- ❑ rámcový program k řízení a využívání komplexních sociálních systémů, tj. jsou ovlivňovány rámcové parametry a nikoli samotný systém v jeho procesu; zdroje jsou přizpůsobovány cílům programu,
- ❑ iniciativní koncepce jednání, která působí předvídatvě na vědeckém a mezioborovém základě a respektuje také etické dimenze,
- ❑ paradigma, všeobecné nazírání věcí, možnost omezit komplexitu.

Představa je vágní předpověď možné budoucnosti. Bez představy nemůže existovat žádné zaměření ani orientace, ani ve státě, ani ve společnosti. Představa probouzí talenty a vytváří potenciály. Když jsou potom dány k dispozici potřebné zdroje, byl učiněn první důležitý krok.

Každý stát potřebuje představu, kterou se snaží realizovat dobře koordinovanou velkou strategií. Tento proces je nezbytný, aby rozhodovací činitelé pochopili složitost problémů a získali nezbytné časové horizonty pro strategické procesy.

Představa (vize) nesmí být zaměňována s iluzí. Jde o pokud možno realistické hodnocení současné situace a probíhajícího vývoje, jakož i o znalost tendencí působících pod povrchem sociálního a hospodářského života.

Státní zájmy lze formulovat na základě představy a podle odpovědí na otázky uvedené na **obr.1**. Přitom je nutno rozhodnout:

- Které jsou životní zájmy a které zájmy jsou méně důležité? Jak je možno učinit si správný obraz o životních zájmech?
- Jaké metody mohou přitom pomoci?
- Jakým problémům bude stát čelit v příštích deseti letech?
- Jaké možnosti bude stát mít v příštích deseti letech?

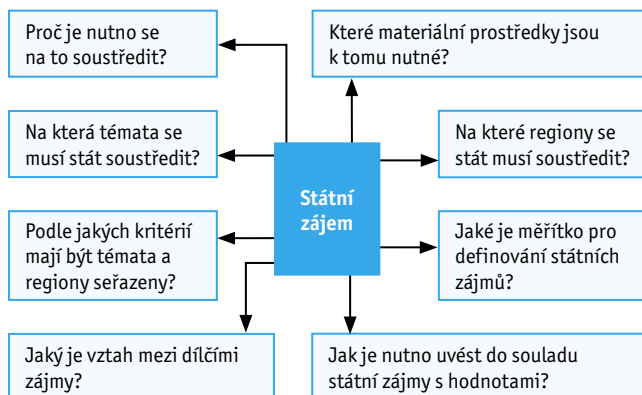
Státní zájmy je možno rozdělit podle jejich důležitosti takto:

Životní zájmy: podmínky nezbytné pro zachování a zajištění svobody národa: zajištění míru a svobody, obrana vlastního území a území aliance, ochrana proti útoku ZHN, možnost provádět politiku bez vnějších negativních vlivů, ochrana proti katastrofickým stavům v důležitých systémech jako hospodářství, finanční a kapitálové trhy, zásobování energií, ochrana životního prostředí, připravenost k obraně.

Velmi důležité zájmy: podmínky, které sice nejsou nutné k zachování státu, avšak ztížily by činnost vlády, např. nekontrolovaná migrace, nadnárodní kriminalita, terorismus, regionální použití ZHN.

Důležité zájmy: podmínky, které sice neznemožňují schopnost vlády a neohrožují zachování státu, avšak mohly by je ztěžovat, např. ochrana lidských práv, omezování svobody názoru, omezování demokratických práv, problémy týkající se drog, pašování lidí, omezování průmyslu atd.

Méně důležité zájmy: podmínky, které jsou sice důležité, avšak jejich nedodržení nemá vliv na schopnost vlády a zachování státu, např. vyrovnaní platební bilance, šíření demokracie a zachování územní celistvosti jiných států atd.

Obr. 1

Protože žádný stát není při prosazování vlastních zájmů sám, musí pečlivě pozorovat ostatní svět. Stát odkázaný na plynulé zásobování musí pozorovat regiony, z nichž získává strategické suroviny, jakož i regiony, do nichž vyváží.

Mnohé státy sledují podobné zájmy. Proto je možno uvést faktory působící proti vlastním zájmům:

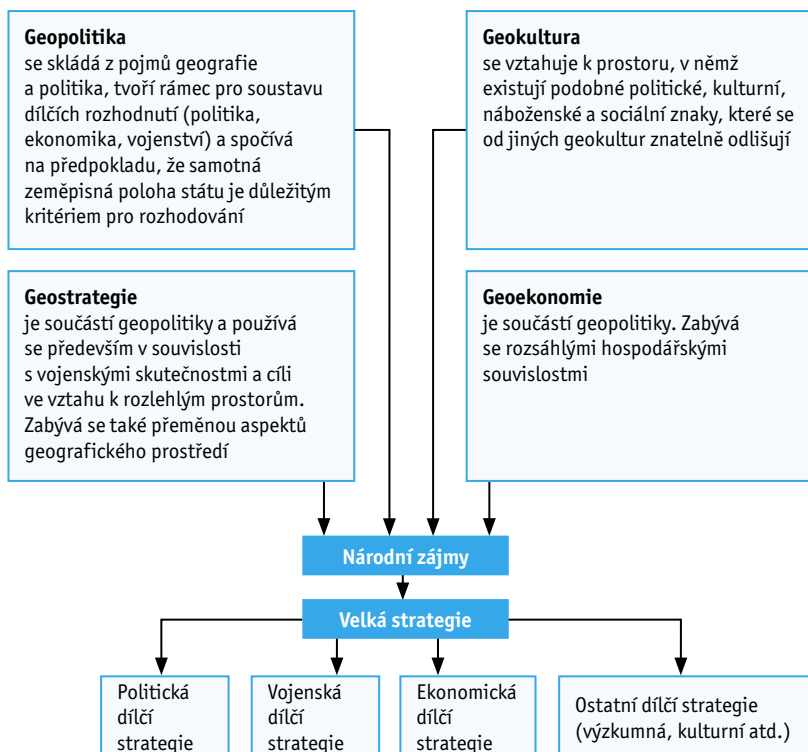
- ❑ protichůdné zájmy jiných států a aliancí,
- ❑ faktory vyvolávající krize a konflikty: etnické a náboženské protiklady, terorismus, územní nároky, rozdíly mezi bohatými a chudými, nemoci, epidemie, znehodnocení životního prostředí, situace menšin, organizovaný zločin, obchod s drogami a zbraněmi aj.

Jestliže se tyto faktory vyskytují jednotlivě nebo (což je horší) v kombinaci v zemích nebo regionech pro daný stát důležitých, je prosazování státních zájmů ztíženo nebo nemožné.

Státní zájem je jedním z klíčových determinantů geopolitických a strategických úvah. Přitom se nejedná o „obecně platnou koncepci“, nýbrž o soustavu vztahující se na dotýčný stát.

Po formulaci státních zájmů a zhodnocení možných nebezpečí pro jejich prosazování následuje rozhodnutí státního vedení o úspěšné realizaci představy, tj. **sestavení velké strategie** a uložení jasných úkolů pro zpracování **dílčích strategií** v rámci velké strategie (**obr. 2**).

Přitom se využijí všechny národní zdroje státních i nestátních organizací a institucí. Současně probíhá hledání spojenců a státních i nestátních aktérů.

Obr. 2

Bez ohledu na použité metody a nástroje se při utváření strategie postupuje podle těchto otázek:

- ❑ Jak je možno popsat strukturu mezinárodního řádu? To jsou základní motivy mezinárodního řádu. Přitom se jedná o zájmy, schopnosti, možnosti a nezbytnosti aktérů.
- ❑ Jak vysoká je soudržnost mezi aktéry? Znamená to tlak na změny pro nové uspořádání mezinárodního řádu. Soudržnost však neznamená, že se mezinárodní řád nemůže změnit. Etnicky a ideologicky homogenní dílčí systémy mají vyšší soudržnost než dílčí systémy heterogenní.
- ❑ Jak silný je konfliktní potenciál mezi aktéry? Tím se myslí touha aktérů po změně na základě hodnot, národních zájmů a schopností. S tím souvisí možnost násilí, nikoli však výhradně nezbytnost násilí, když se jedná o konkrétní přeměnu.
- ❑ Kdo disponuje jakými prostředky a jak vysoké jsou připravenost a schopnost zasadit tyto prostředky? To znamená kvalitu a kvantitu prostředků, připravenost a schopnost jimi cílevědomě disponovat a sám nebo v součinnosti (ad hoc nebo trvalé) je zasadit, aby byl řád uspořádán v souladu se zájmy a natrvalo.
- ❑ Jak je zaměřena struktura zájmů klíčových aktérů a jak je tato struktura stabilní? To znamená druh a rozsah zájmů, vazeb a podmínek těchto zájmů a trvání zájmů (existuje vůbec dlouhodobé, nadřazené myšlení, nebo se žije „od případu k případu“, což dokazuje, že neexistují žádné strategické přístupy).
- ❑ Jak je zaměřena mocenská struktura a jak je rozdělena mezi aktéry? Znamená to rozdílné způsoby uvažování různých mocenských táborů, které jsou vzájemně propojeny a přesto vykazují jisté strukturální zvláštnosti a tvárnosti.

Zpracovanou velkou strategii je nutno trvale uskutečňovat. Přitom musí být celý proces podrobně ověřován, zda se nezměnily důležité předpoklady. Pokud se změnila, započne proces rozhodování od začátku znovu, aniž by byla ztracena ze zřetele představa.

Velká strategie sloužící národním zájmům musí být sledována již v míru. Nelze připustit, aby se politika omezovala na reakce. Reaktivní politika jedná defenzivně, takže se ztrácí smysl strategie, tj. cílevědomé, vykalkulované, o možnosti se opírající řešení problémů. Stát při svém rozhodování potřebuje volnost jednání, aby mohl působit strategicky.

Když je velká strategie zpracována, následuje přesvědčování vlastního obyvatelstva o její správnosti, jakož i seznámení světa s vlastní velkou strategií, aby byly odstraněny obavy.

Literatura:

- FARWICK, Dieter. Grundzüge der politischen Strategie. *Grand strategy: Gesamtstrategie: Politische Strategie*. Wien: Landesverteidigungsakademie, 2004.
- RIEMER, Andrea K. New World Order - Grand Strategies - Gesamtstrategien im 21. Jahrhundert: Eine kritische Einschätzung, tamtéž.

(nas)